COMISIWN DEMOCRATIAETH A FFINIAU CYMRU

Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru

Democracy and Boundary Commission Cymru

Arolwg o Drefniadau Etholiadol Sir Gaerfyrddin

Adroddiad Argymhellion Terfynol

Ionawr 2026

© Hawlfraint CDFfC 2026

Cewch ailddefnyddio'r wybodaeth hon (ac eithrio'r logos) yn rhad ac am ddim, mewn unrhyw fformat neu gyfrwng, o dan delerau'r Drwydded Llywodraeth Agored. I weld y drwydded hon, ewch i: http://www.nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence neu anfonwch neges e-bost at: psi@nationalarchives.gsi.gov.uk

Os ydym wedi nodi unrhyw wybodaeth hawlfraint trydydd parti, bydd angen i chi gael caniatâd y deiliaid hawlfraint dan sylw.

Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â'r cyhoeddiad hwn at y Comisiwn yn: ymholiadau@cdffc.llyw.cymru

Mae'r ddogfen hon ar gael o'n gwefan hefyd yn: www.cdffc.llyw.cymru

RHAGAIR

Mae'r Comisiwn yn falch o gyflwyno'r Adroddiad hwn i Ysgrifennydd y Cabinet dros Dai a Llywodraeth Leol, sy'n cynnwys ei argymhellion ynglŷn â threfniadau etholiadol ar gyfer Sir Gaerfyrddin.

Cynhelir yr arolwg hwn o drefniadau etholiadol Sir Gaerfyrddin o dan Ddeddf Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru etc 2013 ("Deddf 2013") a dogfen Polisi ac Ymarfer 2025 Rhaglen Arolygon Etholiadol y Comisiwn (Polisi ac Ymarfer 2025 y RhAE).

Wrth ddatblygu ein hargymhellion terfynol, rydym wedi ystyried cysylltiadau lleol a'r rhai sy'n dymuno cadw'r ffiniau presennol. Rydym wedi edrych yn ofalus ar bob cynrychiolaeth a gyflwynwyd i ni. Fodd bynnag, bu'n rhaid i ni gydbwyso'r materion a'r cynrychiolaethau hyn â'r holl ffactorau eraill y mae'n rhaid i ni eu hystyried, a'r cyfyngiadau a amlinellir yn y ddeddfwriaeth. Yn benodol, y gofyniad am gydraddoldeb etholiadol, ochr yn ochr ag ystyriaethau daearyddol arbennig.

Mae'r Comisiwn yn ddiolchgar i Aelodau a Swyddogion Sir Gaerfyrddin am ei gynorthwyo â'i waith, i'r Cynghorau Cymuned a Thref am eu cyfraniadau gwerthfawr, ac i bawb a wnaeth gynrychiolaethau drwy gydol y broses.

Karen Jones DL, MBA, MA(HRM), FCIPD
Cadeirydd

COMISIWN DEMOCRATIAETH A FFINIAU CYMRU

AROLWG O DREFNIADAU ETHOLIADOL SIR GAERFYRDDIN

ADRODDIAD ARGYMHELLION TERFYNOL

Cynnwys **Tudalen**

Pennod 1	Cyflwyniad	5
Pennod 2	Crynodeb o'r Argymhellion Terfynol	6
Pennod 3	Yr Argymhellion Terfynol	9
Pennod 4	Trefniadau Canlyniadol	29
Pennod 5	Ymatebion i'r Adroddiad hwn	31
Pennod 6	Cydnabyddiaethau	32

ATODIAD 1 TREFNIADAU ETHOLIADOL PRESENNOL
ATODIAD 2 TREFNIADAU ETHOLIADOL ARGYMELLEDIG

Argraffiad 1af Ionawr 2026

Mae'r Comisiwn yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg neu Saesneg. Mae'r ddogfen ar hon ar gael yn Saesneg.

Darparwyd y cyfieithiad o'r adroddiad hwn gan Trosol

Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru
4ydd Llawr – Adeilad y Llywodraeth
Parc Cathays
CAERDYDD
CF24 0BL
Rhif Ffôn: (029) 2046 4819
Rhif Ffacs: (029) 2046 4823
E-bost: ymholiadau@cdffc.llyw.cymru
www.cdffc.llyw.cymru

Pennod 1. Cyflwyniad

1. Mae Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru (y Comisiwn) wedi cynnal arolwg o drefniadau etholiadol Sir Gaerfyrddin. Cynhaliwyd yr arolwg yn unol â Deddf Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru etc 2013 (“Deddf 2013”).

2. Mae’n ddyletswydd ar y Comisiwn i gynnal arolwg o bob un o’r 22 Prif Gyngor yng Nghymru bob 12 mlynedd. Gellir gweld y rheolau a’r gweithdrefnau y mae’r Comisiwn yn eu dilyn yn nogfen Rhaglen Arolygon Etholiadol 2025: Polisi ac Ymarfer y Comisiwn, sydd ar gael ar wefan y Comisiwn (Polisi ac Ymarfer 2025 y RhAE).

3. Cwblhaodd Cyngor Sir Caerfyrddin ddau arolwg o’r ardaloedd cymunedol o fewn Sir Gaerfyrddin a chyflwynodd ei adroddiadau i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru, sef yr awdurdod gweithredu, ar 17 Medi 2024 a 6 Awst 2025. Derbyniodd y Comisiwn yr argymhellion a gyflwynwyd gan y cyngor. Daeth *Gorchymyn Sir Gaerfyrddin (Llangyndeyrn a Chymunedau Cyfagos) 2025* i rym ar 21 Mai 2025. Daeth *Gorchymyn Sir Gaerfyrddin (Llanboidy a Hendy-gwyn ar Daf) 2025* i rym ar 5 Tachwedd 2025. Nid oedd y cyngor wedi gweithredu’r newidiadau canlyniadol i’r trefniadau etholiadol yn rhan o’i arolwg cymunedol ac nid ydynt wedi’u cynnwys yn y gorchmynion. Argymhellir gweithredu’r newidiadau hyn yn rhan o’r arolwg etholiadol hwn.

4. Mae manylion yr Arolygon Cymunedol ar gael ar wefan y Comisiwn:

   Gorchymyn Sir Gaerfyrddin (Llangyndeyrn a Chymunedau Cyfagos) 2025

   Gorchymyn Sir Gaerfyrddin (Llanboidy a Hendy-gwyn ar Daf) 2025

5. Ar ôl cwblhau’r arolwg o ardal y prif gyngor a chyflwyno argymhellion y Comisiwn ynglŷn â threfniadau etholiadol y prif awdurdod yn y dyfodol i Lywodraeth Cymru, mae’r Comisiwn wedi cyflawni ei rwymedigaethau statudol o dan y Ddeddf. Dylai unrhyw sylwadau pellach ynglŷn â’r materion yn yr adroddiad hwn gael eu cyfeirio at Lywodraeth Cymru. Rhoddir manylion ynglŷn â sut i ymateb i’r ymgynghoriad ym Mhennod 5 yr adroddiad hwn.

6. Dylai’r holl ffiniau Gwlad, Etholaeth y Senedd, Etholaeth Seneddol San Steffan, Awdurdod Lleol, Ward Etholiadol, Cymuned, Wardiau Cymunedol neu Ddosbarth Pôl sydd wedi’u lleoli ar arfordir Cymru alinio â ffin Marc Cymedrig y Distyll fel y’i dangosir gan Linell Ffin gyfredol yr Arolwg Ordnans, Cronfa Ddata Daearyddol Genedlaethol Arolwg Ordnans (OS CDD) ddata ffiniau a gynhyrchwyd gan y Gronfa Ddata Ddaearyddol Genedlaethol.

7. Bydd ffin Marc Cymedrig y Distyll a ddangosir o fewn Llinell Ffin yr Arolwg Ordnans neu ddata ffiniau a gynhyrchwyd gan yr OS CDD yn newid yn naturiol ac yn raddol dros amser a bydd yn cael ei diweddaru’n gyfnodol gan yr Arolwg Ordnans yn rhan o’i brosesau diwygio. Bydd y newidiadau hyn yn cael eu hadlewyrchu yn y data ffiniau a gyflenwir gan yr Arolwg Ordnans.

Pennod 2. CRYNODEB O'R ARGYMHELLION TERFYNOL

1. Mae'r Comisiwn yn argymell newid i drefniant wardiau etholiadol a ddylai sicrhau bod wardiau etholiadol llywodraeth leol yn parhau i adlewyrchu hunaniaethau lleol a hwyluso llywodraeth leol effeithiol a chyfleus ar draws ardal y prif gyngor. Bydd y newid argymelledig i drefniant wardiau etholiadol yn gwella'r cydraddoldeb etholiadol ar draws Sir Gaerfyrddin.

2. Mae'r Comisiwn yn argymell cyngor â 74 o aelodau, sy'n llai na'r 75 presennol. Mae hyn yn arwain at gyfartaledd sirol arfaethedig o 2,021 o etholwyr fesul aelod.

3. Y dangynrychiolaeth fwyaf (o ran amrywiant etholiadol) yn yr argymhellion yw **Llandeilo** a**Tŷ-croes Yr Hendy** (20% yn uwch na'r cyfartaledd sirol arfaethedig). Ar hyn o bryd, mae'r dangynrychiolaeth fwyaf yn **Yr Hendy** (31% yn uwch na'r cyfartaledd sirol).

4. Yr orgynrychiolaeth fwyaf (o ran amrywiant etholiadol) yn yr argymhellion yw **Y Garnant** (19% yn is na'r cyfartaledd sirol arfaethedig). Ar hyn o bryd, mae'r orgynrychiolaeth fwyaf yn **Llanfihangel Aberbythych** (23% yn is na'r cyfartaledd sirol).

5. Mae'r Comisiwn yn argymell 22 o wardiau aml-aelod yn y sir, sef: 17 o wardiau etholiadol â dau aelod a phum ward etholiadol â thri aelod.

6. Mae'r Comisiwn wedi argymell cadw trefniadau etholiadol presennol 39 o wardiau etholiadol.

7. Mae'r Comisiwn yn argymell peidio â chael unrhyw wardiau etholiadol yn y sir sy'n cyfuno rhan o gymuned â wardiau â chymuned gyfagos, gan arwain at 'gymunedau hollt'.

8. Cafodd y Comisiwn ddau ymateb yn ystod y cyfnod ymgynghori cychwynnol. Mae'r holl gynrychiolaethau wedi'u cyhoeddi ar wefan y Comisiwn yn unol â'n polisi cyhoeddi a golygu.

9. Cafodd y Comisiwn 28 o gynrychiolaethau yn ystod y cyfnod ymgynghori drafft gan wyth cyngor cymuned a thref, 10 cynghorydd sir, tri chynghorydd cymuned a thref a saith aelod o'r cyhoedd. Ystyriodd y Comisiwn y cynrychiolaethau yn ofalus cyn llunio ei gynigion. Mae'r holl gynrychiolaethau wedi'u cyhoeddi ar wefan y Comisiwn yn unol â'n polisi cyhoeddi a golygu.

Mapiau Crynhoi

10. Ceir mapiau thematig ar y tudalennau canlynol sy'n dangos y trefniadau presennol ac argymelledig a sut maen nhw'n amrywio o gyfartaleddau presennol ac argymelledig y sir, sef 1,994 a 2,021 o etholwyr fesul aelod, yn y drefn honno. Mae'r ardaloedd gwyrdd o fewn +/-10% o gyfartaledd y sir; mae'r ardaloedd melyn a chroeslinellau melyn rhwng +/-10% a +/-20% o gyfartaledd y sir; mae'r ardaloedd oren a chroeslinellau oren rhwng +/-20% a +/-50% o gyfartaledd y sir; ac, mae'r ardaloedd coch a chroeslinellau coch dros +/-50% o gyfartaledd y sir.

11. Fel y gellir gweld o'r mapiau hyn, mae'r trefniadau argymelledig yn gwella cydraddoldeb etholiadol ar draws y sir.

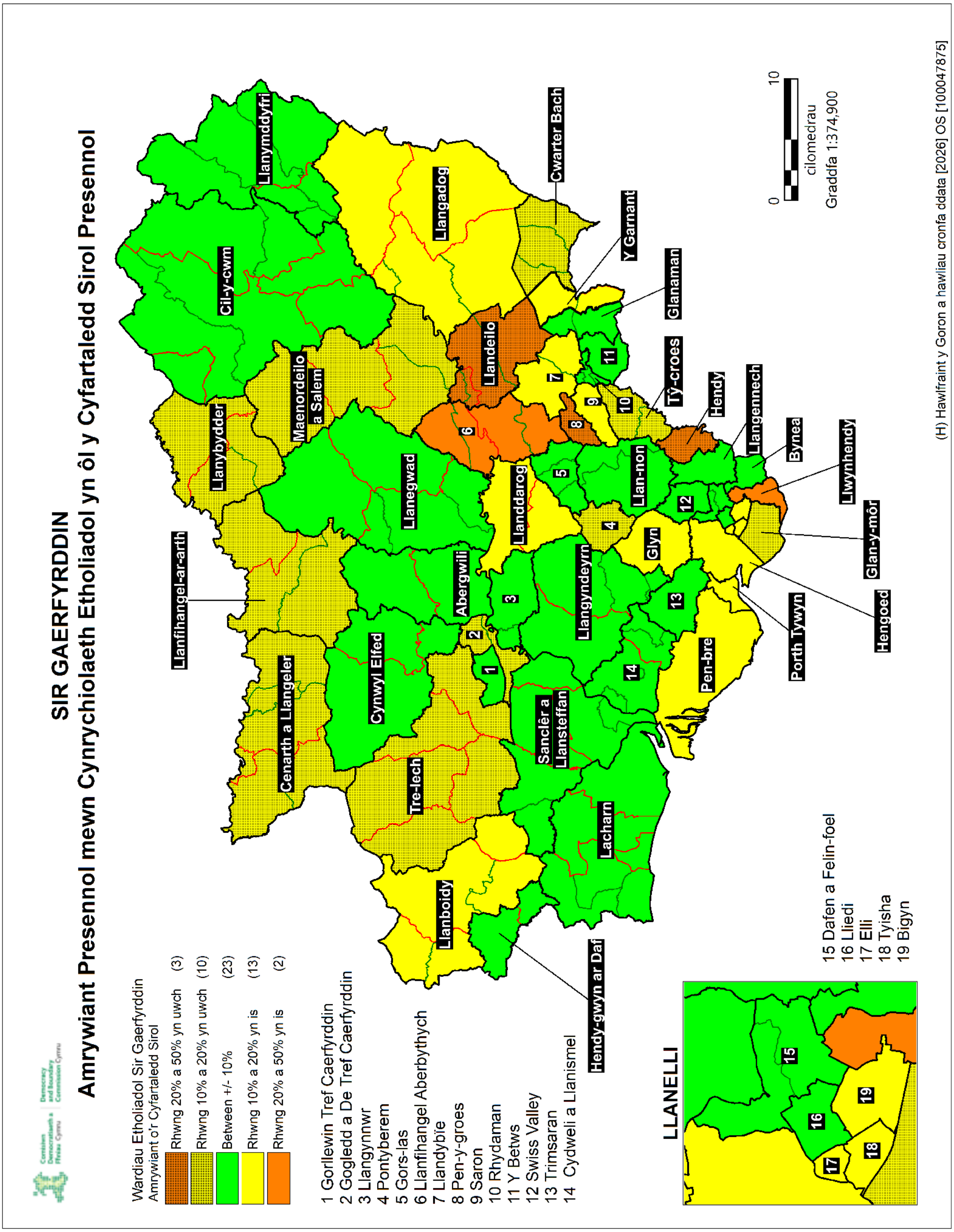
SIR GAERFYRDDIN
Amrywiant Presennol mewn Cynrychiolaeth Etholiadol yn ôl y Cyfartaledd Sirol Presennol
Wardiau Etholiadol Sir Gaerfyrddin
Amrywiant o'r Cyfartaledd Sirol
Rhwng 20% a 50% yn uwch (3)
Rhwng 10% a 20% yn uwch (10)
Between +/- 10% (23)
Rhwng 10% a 20% yn is (13)
Rhwng 20% a 50% yn is (2)
1 Gorllewin Tref Caerfyrddin
2 Gogledd a De Tref Caerfyrddin
3 Llangynnwr
4 Pontyberem
5 Gors-las
6 Llanfihangel Aberbythych
7 Llandybie
8 Pen-y-groes
9 Saron
10 Rhydaman
11 Y Betws
12 Swiss Valley
13 Trimsaran
14 Cydweli a Llanismel
15 Dafen a Felin-foel
16 Lliedi
17 Elli
18 Tyisha
19 Bigyn
LLANELLI
Llanymddyfri
Cil-y-cwm
Llangadog
Cwarter Bach
Y Garnant
Glanaman
Llandeilo
Tŷ-croes
Hendy
Llangennech
Bynea
Llwynhendy
Glan-y-môr
Hengoed
Porth Tywyn
Pen-bre
Maenordeilo a Salem
Llanybydder
Llanegwad
Llanddarog
Llan-non
Glyn
Llangyndeyrn
Abergwili
Llanfihangel-ar-arth
Cynwyl Elfed
Cenarth a Llangeler
Tre-lech
Sanclêr a Llansteffan
Lacharn
Llanboidy
Hendy-gwyn ar Daf
cilomedrau
Graddfa 1:374,900
(H) Hawlfraint y Goron a hawliau cronfa ddata [2026] OS [100047875]

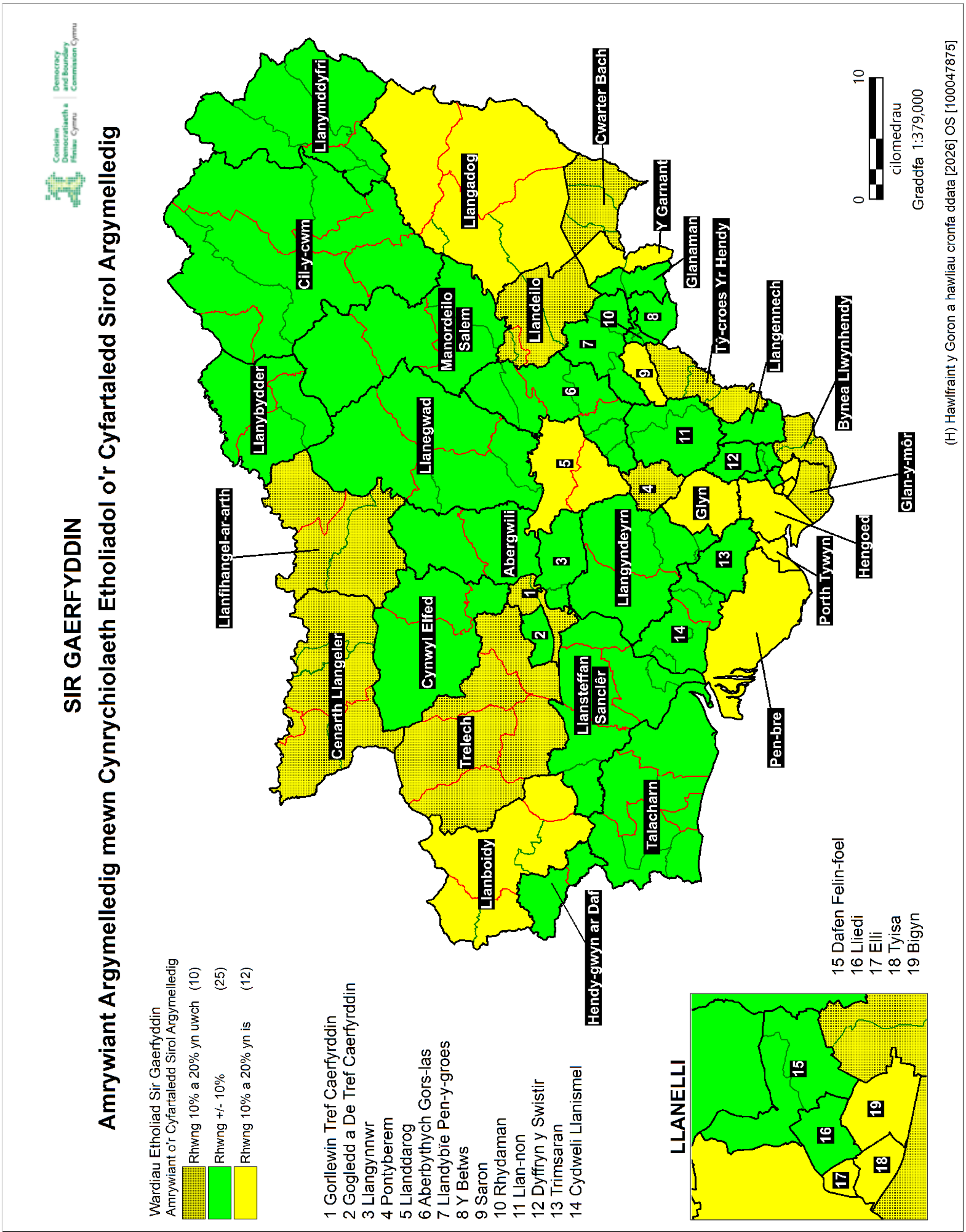
SIR GAERFYDDIN
Amrywiant Argymelledig mewn Cynrychiolaeth Etholiadol o'r Cyfartaledd Sirol Argymelledig
Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru
Democracy and Boundary Commission Cymru
Wardiau Etholiad Sir Gaerfyddin
Amrywiant o'r Cyfartaledd Sirol Argymelledig
Rhwng 10% a 20% yn uwch (10)
Rhwng +/- 10% (25)
Rhwng 10% a 20% yn is (12)
1 Gorllewin Tref Caerfyrddin
2 Gogledd a De Tref Caerfyrddin
3 Llangynnwr
4 Pontyberem
5 Llanddarog
6 Aberbythych Gors-las
7 Llandybïe Pen-y-groes
8 Y Betws
9 Saron
10 Rhydaman
11 Llan-non
12 Dyffryn y Swistir
13 Trimsaran
14 Cydweli Llanismel
15 Dafen Felin-foel
16 Lliedi
17 Elli
18 Tyisa
19 Bigyn
LLANELLI
Llanymddyfri
Llangadog
Cwarter Bach
Y Garnant
Glanaman
Tŷ-croes Yr Hendy
Llangennech
Bynea Llwynhendy
Glan-y-môr
Hengoed
Porth Tywyn
Glyn
Pen-bre
Cil-y-cwm
Manordeilo Salem
Llandeilo
Llanybydder
Llanegwad
Llanfihangel-ar-arth
Abergwili
Llangyndeyrn
Cynwyl Elfed
Cenarth Llangeler
Trelech
Llansteffan Sanclêr
Talacharn
Llanboidy
Hendy-gwyn ar Daf
0
10
cilomedrau
Graddfa 1:379,000
(H) Hawlfraint y Goron a hawliau cronfa ddata [2026] OS [100047875]

Pennod 3. ARGYMHELLION TERFYNOL

1. Disgrifir argymhellion y Comisiwn yn fanwl yn y bennod hon. Ar gyfer pob argymhelliad newydd, mae'r adroddiad yn amlinellu:
   - Enw(au) y wardiau etholiadol presennol sy'n ffurfio'r ward etholiadol argymelledig yn gyfan gwbl neu'n rhannol;
   - disgrifiad byr o'r trefniadau presennol o ran nifer yr etholwyr a'r aelodau etholedig;
   - dadleuon allweddol a wnaed yn ystod trafodaethau'r Comisiwn;
   - safbwyntiau'r Comisiwn;
   - cyfansoddiad y ward etholiadol argymelledig a'r enw argymelledig;
   - map o'r ward etholiadol argymelledig (gweler yr allwedd isod).

⬛ (black box)	Ffin Ward Etholiadol Argymelledig	🟥 (red box)	Ffiniau Cymunedol	🟩 (green box)	Ffiniau Wardiau Cymunedol

Wardiau Etholiadol a Gedwir

1. Mae'r Comisiwn wedi ystyried trefniadau etholiadol y wardiau etholiadol presennol a'r gymhareb etholwyr llywodraeth leol i gynghorwyr. Argymhellir y dylid cadw'r trefniadau presennol ar gyfer y wardiau canlynol, gan eu bod i gyd o fewn yr amrywiant +/- 20% derbyniol o'r Cyfartaledd Sirol argymelledig. Mae'r Comisiwn yn cydnabod bod nifer etholwyr rhagamcanol 2030 yn darparu ar gyfer lefelau amrywiant sy'n uwch na'r amrywiant +/- 20% a oddefir ar gyfer wardiau etholiadol Bigyn, y Garnant a Glan-y-môr. Mae'r Comisiwn yn ymwybodol bod y trefniadau presennol wedi bod ar waith am un cylch etholiad yn unig a bod angen rhoi ystyriaeth bellach i'w cadw, ac mae'n fodlon cadw'r trefniadau etholiadol presennol ar gyfer y wardiau hyn. Mae'r enwau isod fel y maent yn ymddangos yng Ngorchymyn Sir Gaerfyrddin (Trefniadau Etholiadol) 2021, gyda'r ffurf Gymraeg yn gyntaf.

2.
   - Abergwili | Abergwili
   - Rhydaman| Ammanford
   - Y Betws | Betws
   - Bigyn | Bigyn
   - Porth Tywyn | Burry Port
   - Gogledd a De Tref Caerfyrddin | Carmarthen Town North and South
   - Gorllewin Tref Caerfyrddin | Carmarthen Town West
   - Cenarth a Llangeler |Cenarth and Llangeler
   - Cil-y-cwm | Cilycwm
   - Cwarter Bach | Cwarter Bach
   - Cynwyl Elfed | Cynwyl Elfed
   - Dafen a Felin-foel | Dafen and Felinfoel
   - Y Garnant| Garnant
   - Glanaman | Glanamman
   - Glan-y-môr | Glanymor
   - Glyn | Glyn
   - Hengoed | Hengoed
   - Cydweli a Llanismel| Kidwelly and St. Ishmael
   - Lacharn| Laugharne Township
   - Llanboidy| Llanboidy
   - Llanddarog| Llanddarog
   - Llandeilo| Llandeilo
   - Llanymddyfri| Llandovery
   - Llanegwad | Llanegwad
   - Llanfihangel-ar-arth | Llanfihangel-ar-Arth
   - Llangadog| Llangadog
   - Llangennech | Llangennech
   - Llangynnwr | Llangunnor
   - Llangyndeyrn | Llangyndeyrn
   - Llan-non | Llannon
   - Llanybydder | Llanybydder
   - Lliedi| Lliedi

- Manordeilo a Salem | Manordeilo and Salem
- Pen-bre | Pembrey
- Pontyberem | Pontyberem
- Saron| Saron
- Sanclêr a Llansteffan | St Clears and Llansteffan
- Swiss Valley| Swiss Valley
- Tre-lech| Trelech
- Trimsaran | Trimsaran
- Tyisha | Tyisha
- Hendy-gwyn ar Daf | Whitland

Enwau Argymelledig ar gyfer Wardiau Etholiadol a Gedwir

3. Yn rhan o arolwg etholiadol, mae'r Comisiwn yn ystyried enwau wardiau etholiadol yn yr ardal sy'n destun arolwg. Yn gyffredinol, bydd y Comisiwn yn argymell newidiadau i enw ward etholiadol os yw'n ystyried y gellir gwella'r enw, p'un a yw'r Comisiwn hefyd yn argymell newidiadau i drefniadau etholiadol eraill sy'n effeithio ar y ward honno ai peidio. Yng ngoleuni dyletswydd y Comisiwn i hyrwyddo defnydd o'r Gymraeg, yn gyffredinol, bydd y Comisiwn yn ffafrio un enw Cymraeg ar gyfer wardiau etholiadol sydd hefyd yn dderbyniol yn y Saesneg.

4. Cafodd y Comisiwn sawl cynrychiolaeth ynglŷn â'r enwau arfaethedig. Mae'r cynrychiolaethau wedi'u cyhoeddi ar wefan y Comisiwn.

5. Mae gan ward etholiadol bresennol **Abergwili** yr enw Cymraeg presennol **Abergwili**, a'r enw Saesneg presennol **Abergwili**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Abergwili** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

6. Mae gan ward etholiadol bresennol **Rhydaman** yr enw Cymraeg presennol **Rhydaman**, a'r enw Saesneg presennol **Ammanford**. Mae'r Comisiwn yn argymell cadw'r enw Cymraeg **Rhydaman**, a'r enw Saesneg **Ammanford** ar gyfer y ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enwau argymelledig.

7. Mae gan ward etholiadol bresennol **Betws** yr enw Cymraeg presennol **Y Betws**, a'r enw Saesneg presennol **Betws**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Y Betws** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

8. Mae gan ward etholiadol bresennol **Bigyn** yr enw Cymraeg presennol **Bigyn**, a'r enw Saesneg presennol **Bigyn**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Bigyn** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

9. Mae gan ward etholiadol bresennol **Porth Tywyn** yr enw Cymraeg presennol **Porth Tywyn**, a'r enw Saesneg presennol **Burry Port**. Mae'r Comisiwn yn argymell cadw'r enw Cymraeg **Porth Tywyn**, a'r enw Saesneg **Burry Port** ar gyfer y ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enwau argymelledig.

10. Mae gan ward etholiadol bresennol **Gogledd a De Tref Caerfyrddin** yr enw Cymraeg presennol **Gogledd a De Tref Caerfyrddin**, a'r enw Saesneg presennol **Carmarthen Town North and South**. Mae'r Comisiwn yn argymell cadw'r enw Cymraeg **Gogledd a De Tref Caerfyrddin**, a'r enw Saesneg **Carmarthen Town North and South** ar gyfer y ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enwau argymelledig.

11. Mae gan ward etholiadol bresennol **Gorllewin Tref Caerfyrddin** yr enw Cymraeg presennol **Gorllewin Tref Caerfyrddin**, a'r enw Saesneg presennol **Carmarthen Town West**. Mae'r Comisiwn yn argymell cadw'r enw Cymraeg **Gorllewin Tref Caerfyrddin** a'r enw Saesneg **Carmarthen Town West** ar gyfer y ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enwau argymelledig.

12. Mae gan ward etholiadol bresennol **Cenarth a Llangeler** yr enw Cymraeg presennol **Cenarth a Llangeler**, a'r enw Saesneg presennol **Cenarth and Llangeler**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Cenarth Llangeler** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

13. Mae gan ward etholiadol bresennol **Cil-y-cwm** yr enw Cymraeg presennol **Cil-y-cwm**, a'r enw Saesneg presennol **Cilycwm**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Cil-y-cwm** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

14. Mae gan ward etholiadol bresennol **Cwarter Bach** yr enw Cymraeg presennol **Cwarter Bach**, a'r enw Saesneg presennol **Cwarter Bach**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Cwarter Bach** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

15. Mae gan ward etholiadol bresennol **Cynwyl Elfed** yr enw Cymraeg presennol **Cynwyl Elfed**, a'r enw Saesneg presennol **Cynwyl Elfed**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Cynwyl Elfed** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

16. Mae gan ward etholiadol bresennol **Dafen a Felin-foel** yr enw Cymraeg presennol **Dafen a Felin-foel**, a'r enw Saesneg presennol **Dafen and Felinfoel**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Dafen Felin-foel** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

17. Mae gan ward etholiadol bresennol **Elli** yr enw Cymraeg presennol **Elli**, a'r enw Saesneg presennol **Elli**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Elli** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

18. Mae gan ward etholiadol bresennol **Y Garnant** yr enw Cymraeg presennol **Y Garnant**, a'r enw Saesneg presennol **Garnant**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Y Garnant** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

19. Mae gan ward etholiadol bresennol **Glanaman** yr enw Cymraeg presennol **Glanaman**, a'r enw Saesneg presennol **Glanamman**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Glanaman** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

20. Mae gan ward etholiadol bresennol **Glan-y-môr** yr enw Cymraeg presennol **Glan-y-môr**, a'r enw Saesneg presennol **Glanymor**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Glan-y-môr** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

21. Mae gan ward etholiadol bresennol **Glyn** yr enw Cymraeg presennol **Glyn**, a'r enw Saesneg presennol **Glyn**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Glyn** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

22. Mae gan ward etholiadol bresennol **Hengoed** yr enw Cymraeg presennol **Hengoed**, a'r enw Saesneg presennol **Hengoed**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Hengoed** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

23. Mae gan ward etholiadol bresennol **Cydweli a Llanismel** yr enw Cymraeg presennol **Cydweli a Llanismel**, a'r enw Saesneg presennol **Kidwelly and St Ishmael**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw Cymraeg **Cydweli Llanismel**, a'r enw Saesneg **Kidwelly St Ishmael** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enwau argymelledig. Dywedodd Comisiynydd y Gymraeg mai Cydweli yw'r unig ffurf safonol a argymhellir yn rhestr Enwau Lleoedd Safonol Cymru, a dyma'r ffurf a nodir yn rhestr enwau lleoedd Cyngor Sir Caerfyrddin. Fodd bynnag, defnyddir Kidwelly yn aml ar wefan y cyngor ac fe'i defnyddir yn helaeth yn gyffredinol. Felly, mae Comisiynydd y Gymraeg yn fodlon derbyn Kidwelly ar gyfer yr enw Saesneg, yn enwedig gan fod yr ail elfen yn yr enw (Llanismel / St Ishmael) yn golygu y byddai dau enw Cymraeg a Saesneg gwahanol.

24. Mae gan ward etholiadol bresennol **Lacharn** yr enw Cymraeg presennol **Lacharn**, a'r enw Saesneg presennol **Laugharne Township**. Mae'r Comisiwn yn argymell yr enw Cymraeg **Talacharn**, a chadw'r enw Saesneg **Laugharne Township** ar gyfer y ward etholiadol. Cafodd y Comisiwn gynrychiolaeth gan Gyngor Cymuned Talacharn yn datgan mai Talacharn yw'r enw Cymraeg ar Laugharne, yn hytrach na Lacharn, a darparodd dystiolaeth. Dywedodd Comisiynydd y Gymraeg fod y ddau enw'n dderbyniol a bod ganddynt dystiolaeth bod y ffurf Lacharn yn cael ei defnyddio gan siaradwyr Cymraeg lleol, ond bod y ffurf Talacharn wedi cael ei phoblogeiddio mewn gweithiau academaidd ac oherwydd ei chysylltiad â Dylan Thomas. Maen nhw'n bwriadu i'r Panel Safoni Enwau Lleoedd adolygu'r enw hwn yn y dyfodol.

25. Mae gan ward etholiadol bresennol **Llanboidy** yr enw Cymraeg presennol **Llanboidy**, a'r enw Saesneg presennol **Llanboidy**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Llanboidy** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

26. Mae gan ward etholiadol bresennol **Llanddarog** yr enw Cymraeg presennol **Llanddarog**, a'r enw Saesneg presennol **Llanddarog**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Llanddarog** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

27. Mae gan ward etholiadol bresennol **Llandeilo** yr enw Cymraeg presennol **Llandeilo**, a'r enw Saesneg presennol **Llandeilo**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Llandeilo** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

28. Mae gan ward etholiadol bresennol **Llanymddyfri** yr enw Cymraeg presennol **Llanymddyfri**, a'r enw Saesneg presennol **Llandovery**. Mae'r Comisiwn yn argymell cadw'r enw Cymraeg **Llanymddyfri**, a'r enw Saesneg **Llandovery** ar gyfer y ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enwau argymelledig.

29. Mae gan ward etholiadol bresennol **Llanegwad** yr enw Cymraeg presennol **Llanegwad**, a'r enw Saesneg presennol **Llanegwad**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Llanegwad** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

30. Mae gan ward etholiadol bresennol **Llanfihangel-ar-arth** yr enw Cymraeg presennol **Llanfihangel-ar-arth**, a'r enw Saesneg presennol **Llanfihangel-ar-Arth**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Llanfihangel-ar-arth** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

31. Mae gan ward etholiadol bresennol **Llangadog** yr enw Cymraeg presennol **Llangadog**, a'r enw Saesneg presennol **Llangadog**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Llangadog** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

32. Mae gan ward etholiadol bresennol **Llangennech** yr enw Cymraeg presennol **Llangennech**, a'r enw Saesneg presennol **Llangennech**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Llangennech** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

33. Mae gan ward etholiadol bresennol **Llangynnwr** yr enw Cymraeg presennol **Llangynnwr**, a'r enw Saesneg presennol **Llangunnor**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Llangynnwr** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

34. Mae gan ward etholiadol bresennol **Llangyndeyrn** yr enw Cymraeg presennol **Llangyndeyrn**, a'r enw Saesneg presennol **Llangyndeyrn**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Llangyndeyrn** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

35. Mae gan ward etholiadol bresennol **Llan-non** yr enw Cymraeg presennol **Llan-non**, a'r enw Saesneg presennol **Llannon**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Llan-non** i'r ward etholiadol. Cafodd y Comisiwn gynrychiolaeth yn awgrymu enw amgen. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

36. Mae gan ward etholiadol bresennol **Llanybydder** yr enw Cymraeg presennol **Llanybydder**, a'r enw Saesneg presennol **Llanybydder**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Llanybydder** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

37. Mae gan ward etholiadol bresennol **Lliedi** yr enw Cymraeg presennol **Lliedi**, a'r enw Saesneg presennol **Lliedi**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Lliedi** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

38. Mae gan ward etholiadol bresennol **Manordeilo a Salem** yr enw Cymraeg presennol **Manordeilo a Salem**, a'r enw Saesneg presennol **Manordeilo and Salem**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Manordeilo Salem** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

39. Mae gan ward etholiadol bresennol **Pen-bre** yr enw Cymraeg presennol **Pen-bre**, a'r enw Saesneg presennol **Pembrey**. Mae'r Comisiwn yn argymell cadw'r enw Cymraeg **Pen-bre** a'r enw Saesneg **Pembrey** ar gyfer y ward etholiadol. Cafodd y Comisiwn un gynrychiolaeth o

blaid cadw'r ddau enw am resymau diwylliannol, hanesyddol a gweinyddol. Dywedodd Comisiynydd y Gymraeg mai Pen-bre yw'r unig ffurf a argymhellir ar hyn o bryd yn Rhestr Enwau Lleoedd Safonol Cymru, ond eu bod yn ymwybodol bod cryn ddefnydd presennol a hanesyddol o'r ffurf Pembrey. Maen nhw'n bwriadu i'r Panel Safoni Enwau Lleoedd adolygu'r enw hwn yn y dyfodol.

40. Mae gan ward etholiadol bresennol **Pontyberem** yr enw Cymraeg presennol **Pontyberem**, a'r enw Saesneg presennol **Pontyberem**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Pontyberem** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

41. Mae gan ward etholiadol bresennol **Saron** yr enw Cymraeg presennol **Saron**, a'r enw Saesneg presennol **Saron**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Saron** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

42. Mae gan ward etholiadol bresennol **Sanclêr a Llansteffan** yr enw Cymraeg presennol **Sanclêr a Llansteffan**, a'r enw Saesneg presennol **St Clears and Llansteffan.** Cynigiodd y Comisiwn yr enw 'Sanclêr Llansteffan' yn y Cynigion Drafft. Fodd bynnag, mae polisi enwi'r Comisiwn yn datgan y dylai enwau sy'n rhestrau o leoedd o fewn ward etholiadol gael eu rhestru yn nhrefn yr wyddor. Felly, mae'r Comisiwn yn argymell yr enw 'Llansteffan Sanclêr'. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Llansteffan Sanclêr** i'r ward etholiadol. Cafodd y Comisiwn gynrychiolaeth gan Gyngor Cymuned Llansteffan a Llan-y-bri o blaid cadw'r ddau enw presennol. Cafodd y Comisiwn gynrychiolaeth hefyd o blaid yr enw unigol arfaethedig. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig. Dywedodd Comisiynydd y Gymraeg mai St Clears yw'r ffurf Saesneg yn Rhestr Enwau Lleoedd Safonol Cymru, ond mae'n cytuno â'r enw unigol argymelledig.

43. Mae gan ward etholiadol bresennol **Swiss Valley** yr enw Cymraeg presennol **Swiss Valley**, a'r enw Saesneg presennol **Swiss Valley.** Mae'r Comisiwn yn argymell yr enw Cymraeg **Dyffryn y Swistir**, a chadw'r enw Saesneg **Swiss Valley** ar gyfer y ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enwau argymelledig. Dywedodd Comisiynydd y Gymraeg mai Dyffryn y Swistir yw'r ffurf Gymraeg safonol yn Rhestr Enwau Lleoedd Safonol Cymru.

44. Mae gan ward etholiadol bresennol **Tre-lech** yr enw Cymraeg presennol **Tre-lech**, a'r enw Saesneg presennol **Trelech**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Tre-lech** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

45. Mae gan ward etholiadol bresennol **Trimsaran** yr enw Cymraeg presennol **Trimsaran**, a'r enw Saesneg presennol **Trimsaran**. Mae'r Comisiwn yn argymell rhoi'r enw unigol **Trimsaran** i'r ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw argymelledig.

46. Mae gan ward etholiadol bresennol **Tyisha** yr enw Cymraeg presennol **Tyisha**, a'r enw Saesneg presennol **Tyisha**. Mae'r Comisiwn yn argymell yr enw Cymraeg **Tyisa**, a chadw'r enw Saesneg **Tyisha** ar gyfer y ward etholiadol. Cafodd y Comisiwn gynrychiolaeth gan Gyngor Tref Llanelli yn gofyn i'r enw Tyisha gael ei gadw gan na fyddai preswylwyr sy'n adnabod yr ardal fel Tyisha yn uniaethu â'r enw argymelledig Tyisa. Mae'r Panel Safoni Enwau Lleoedd yn argymell Tyisa fel y ffurf safonol, gan gydnabod bod y ffurf fwy tafodieithol Tyisha yn cael ei defnyddio'n helaeth. Maen nhw'n bwriadu i'r Panel Safoni Enwau Lleoedd adolygu'r enw hwn yn y dyfodol.

47. Mae gan ward etholiadol bresennol **Hendy-gwyn ar Daf** yr enw Cymraeg presennol **Hendy-gwyn ar Daf**, a'r enw Saesneg presennol **Whitland**. Mae'r Comisiwn yn argymell cadw'r enw Cymraeg **Hendy-gwyn ar Daf**, a'r enw Saesneg **Whitland** ar gyfer y ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enwau argymelledig.

Wardiau Etholiadol Argymelledig

48. Mae'r Comisiwn wedi ystyried newidiadau i'r wardiau etholiadol sy'n weddill. Rhoddir manylion y trefniadau etholiadol presennol yn Atodiad 1. Rhoddir trefniadau argymelledig y Comisiwn yn Atodiad 2.

BYNEA A LLWYNHENDY

Mae ward etholiadol bresennol Bynea yn cynnwys ward Bynea yng nghymuned Llanelli Wledig. Mae gan y ward etholiadol 3,591 o etholwyr a gynrychiolir gan ddau gynghorydd, sydd 10% yn is na'r cyfartaledd sirol, sef 1,994. Mae'r ystadegau 5 mlynedd rhagamcanol (2030) ar gyfer y ward etholiadol yn dangos 3,936 o etholwyr a gynrychiolir gan ddau gynghorydd, sydd 6% yn is na'r cyfartaledd sirol, sef 2,102.

50. Mae ward etholiadol bresennol Llwynhendy yn cynnwys ward Pemberton yng nghymuned Llanelli Wledig. Mae gan y ward etholiadol 3,166 o etholwyr a gynrychiolir gan ddau gynghorydd, sydd 21% yn is na'r cyfartaledd sirol, sef 1,994. Mae'r ystadegau 5 mlynedd rhagamcanol (2030) ar gyfer y ward etholiadol yn dangos 3,501 o etholwyr a gynrychiolir gan ddau gynghorydd, sydd 17% yn is na'r cyfartaledd sirol, sef 2,102.

Enw	Etholwyr 2025	Cynghorwyr	Cymhareb 2025	Amrywiant	Etholwyr 2030	Cymhareb 2030	Amrywiant 2030
Bynea	3,591	2	1,796	-10%	3,936	1,968	-6%
Llwynhendy	3,166	2	1,583	-21%	3,501	1,751	-17%

Cynigion Drafft

51. Yn ei Gynigion Drafft, cynigiodd y Comisiwn gyfuno wardiau etholiadol Bynea a Llwynhendy i ffurfio ward etholiadol.

Cynrychiolaethau

52. Cafodd y Comisiwn ddwy gynrychiolaeth ynglŷn â wardiau etholiadol Bynea a Llwynhendy yn ystod y cyfnod ymgynghori drafft gan un Cynghorydd Sir a chynrychiolaeth ar y cyd gan ddau Gynghorydd Sir. Mae'r cynrychiolaethau wedi'u cyhoeddi ar wefan y Comisiwn.

Argymhellion ffiniau Wardiau Etholiadol

53. Mae'r Comisiwn yn argymell gwneud un newid i'r ffiniau wardiau etholiadol presennol, sy'n arwain at un yn llai o gynghorwyr sir ar gyfer yr ardal:

- Cyfuno wardiau etholiadol Bynea a Llwynhendy

54. Mae'r Comisiwn yn argymell cyfuno wardiau etholiadol presennol Llwynhendy a Bynea er mwyn mynd i'r afael â'r lefelau amrywiant oddi wrth y cyfartaledd sirol argymelledig yn ward bresennol Llwynhendy. Mae'r argymhelliad hwn yn gwella cydraddoldeb etholiadol yn sylweddol, ac yn cyfuno dwy ward etholiadol sy'n rhan o'r un ardal gymunedol. Mae'n golygu bod tri chynghorydd ar gyfer y wardiau yn gyffredinol, sef un yn llai. Mae'r Comisiwn yn cydnabod y cynrychiolaethau a gafwyd yn erbyn y Cynigion Drafft ac ystyriodd ward â phedwar aelod ar gyfer yr ardal hon, ond nid oedd o'r farn ei bod yn briodol creu ward newydd â phedwar aelod mewn ardal wledig.

55. Bydd 6,757 o etholwyr yn ward etholiadol argymelledig Bynea Llwynhendy, a gynrychiolir gan dri chynghorydd, sydd 11% yn uwch na'r cyfartaledd sirol argymelledig, sef 2,021. Mae'r ystadegau 5 mlynedd rhagamcanol (2030) ar gyfer y ward etholiadol yn dangos 7,437 o etholwyr a gynrychiolir gan dri chynghorydd, sydd 16% yn uwch na'r cyfartaledd sirol argymelledig, sef 2,130.

Enwau Argymelledig

56. Mae'r Comisiwn yn argymell yr enw unigol newydd **Bynea Llwynhendy** ar gyfer y ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw unigol argymelledig ar gyfer y ward newydd.

57. Cynigiodd y Comisiwn yr enw 'Llwynhendy Bynea' yn y Cynigion Drafft. Fodd bynnag, mae polisi enwi'r Comisiwn yn datgan y dylai enwau sy'n rhestrau o leoedd o fewn ward etholiadol gael eu rhestru yn nhrefn yr wyddor. Felly, mae'r Comisiwn yn argymell yr enw 'Bynea Llwynhendy'.

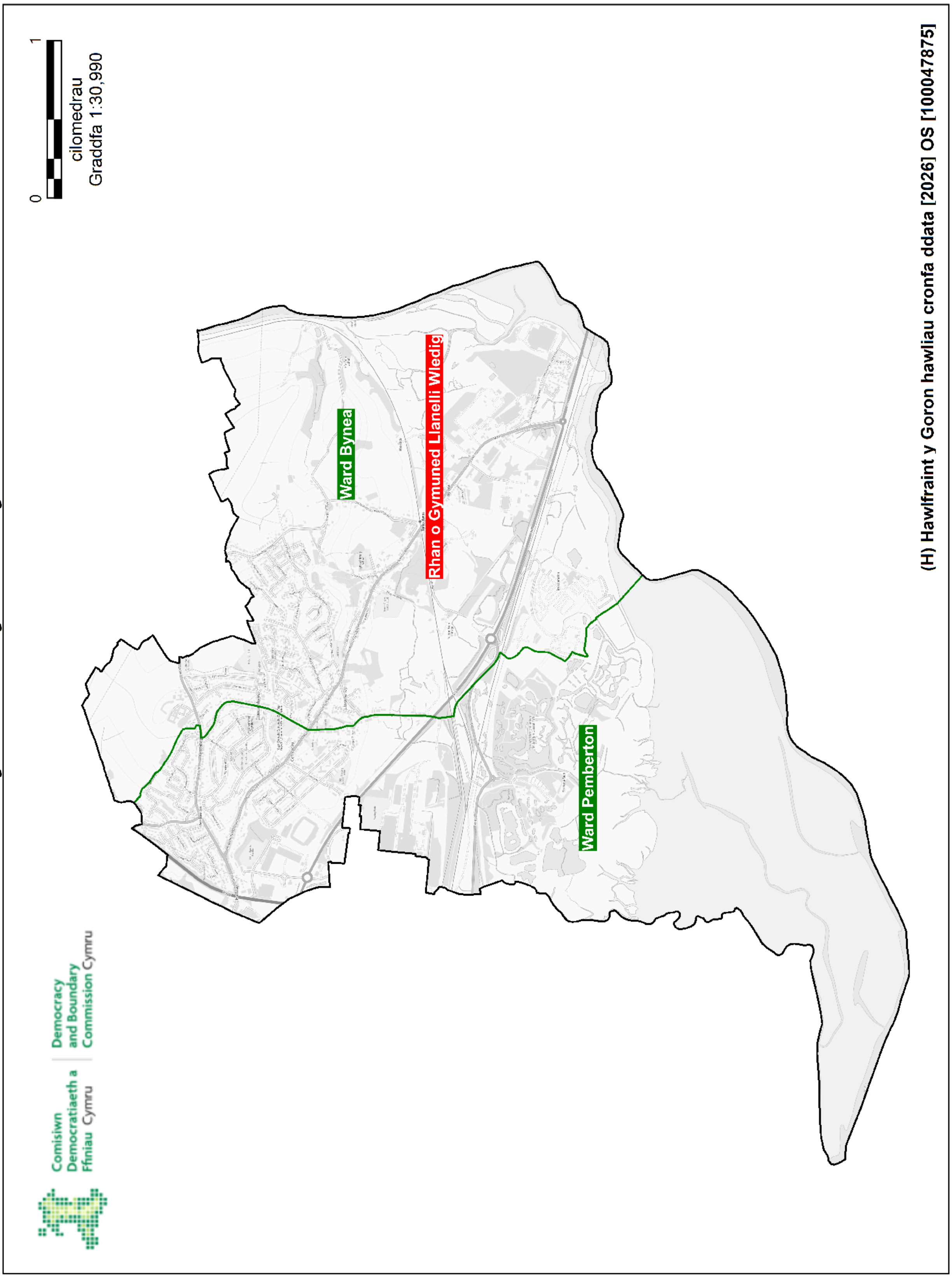
Bynea Llwynhendy
Ward Bynea
Rhan o Gymuned Llanelli Wledig
Ward Pemberton
0
1
cilomedrau
Graddfa 1:30,990
(H) Hawlfraint y Goron hawliau cronfa ddata [2026] OS [100047875]
Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru
Democracy and Boundary Commission Cymru

HENDY A THŶ-CROES

58. Mae ward bresennol yr Hendy yn cynnwys ward yr Hendy yng nghymuned Llanedi. Mae ganddi 2,602 o etholwyr a gynrychiolir gan un cynghorydd, sydd 31% yn uwch na'r cyfartaledd sirol, sef 1,994. Mae'r ystadegau 5 mlynedd rhagamcanol (2030) ar gyfer y ward etholiadol yn dangos 2,633 o etholwyr a gynrychiolir gan un cynghorydd, sydd 25% yn uwch na'r cyfartaledd sirol, sef 2,102.

59. Mae ward etholiadol bresennol Tŷ-croes yn cynnwys wardiau Llanedi a Thŷ-croes yng nghymuned Llanedi. Mae ganddi 2,242 o etholwyr a gynrychiolir gan un cynghorydd, sydd 12% yn uwch na'r cyfartaledd sirol, sef 1,994. Mae'r ystadegau 5 mlynedd rhagamcanol (2030) ar gyfer y ward etholiadol yn dangos 2,267 o etholwyr a gynrychiolir gan un cynghorydd, sydd 8% yn uwch na'r cyfartaledd sirol, sef 2,102.

Enw	Etholwyr 2025	Cynghorwyr	Cymhareb 2025	Amrywiant	Etholwyr 2030	Cymhareb 2030	Amrywiant 2030
Yr Hendy	2,602	1	2,602	31%	2,633	2,633	25%
Tŷ-croes	2,242	1	2,242	12%	2,267	2,267	8%
		2					

Cynigion Drafft

60. Yn ei Gynigion Drafft, cynigiodd y Comisiwn gyfuno wardiau etholiadol yr Hendy a Thŷ-croes i ffurfio ward etholiadol.

Cynrychiolaethau

61. Cafodd y Comisiwn dair cynrychiolaeth ynglŷn â wardiau etholiadol yr Hendy a Thŷ-croes yn ystod y cyfnod ymgynghori drafft gan un Cynghorydd Sir, un Cyngor Cymuned ac un Cynghorydd Cymuned. Mae'r cynrychiolaethau wedi'u cyhoeddi ar wefan y Comisiwn.

Argymhellion ffiniau Wardiau Etholiadol

62. Mae'r Comisiwn yn argymell gwneud un newid i'r ffiniau wardiau etholiadol presennol. Mae'r argymhelliad hwn yn cadw nifer bresennol y cynghorwyr ar gyfer yr ardal, sef dau:

- Cyfuno wardiau etholiadol yr Hendy a Thŷ-croes

63. Mae'r Comisiwn yn argymell cyfuno wardiau etholiadol presennol yr Hendy a Thŷ-croes er mwyn mynd i'r afael â'r lefelau amrywiant oddi wrth y cyfartaledd sirol arfaethedig yn ward bresennol yr Hendy. Mae'r argymhelliad hwn yn gwella cydraddoldeb etholiadol yn sylweddol, ac yn cyfuno dwy ward etholiadol sy'n rhan o'r un ardal gymunedol. Bydd dau gynghorydd ar gyfer y wardiau hyn o hyd. Mae'r Comisiwn hefyd yn nodi'r gwrthwynebiad i'r Cynigion Drafft ac ystyriodd yr awgrym amgen i gyfuno wardiau etholiadol presennol yr Hendy a Llangennech, ond nid oedd o'r farn ei bod yn briodol rhannu Cymuned Llanedi. Mae'r Comisiwn o'r farn y dylid cadw cymunedau cyfan, lle bo'n bosibl, er mwyn llywodraeth leol effeithiol a chyfleus.

64. Bydd 4,844 o etholwyr yn ward etholiadol argymelledig yr Hendy a Thŷ-croes, a gynrychiolir gan ddau gynghorydd, sydd 20% yn uwch na'r cyfartaledd sirol argymelledig, sef 2,021. Mae'r ystadegau 5 mlynedd rhagamcanol (2030) ar gyfer y ward etholiadol yn dangos 4,900 o etholwyr

a gynrychiolir gan ddau gynghorydd, sydd 15% yn uwch na'r cyfartaledd sirol argymelledig, sef 2,130.

Enwau Argymelledig

65. Mae'r Comisiwn yn argymell yr enw newydd unigol **Tŷ-croes Yr Hendy** ar gyfer y ward etholiadol. Dywedodd Comisiynydd y Gymraeg fod y fannod yn rhan annatod o'r enw Yr Hendy a dyma'r ffurf safonol a argymhellir yn rhestr Enwau Lleoedd Safonol Cymru.

66. Cynigiodd y Comisiwn yr enw 'Yr Hendy Tŷ-croes' yn y Cynigion Drafft. Fodd bynnag, mae polisi enwi'r Comisiwn yn datgan y dylai enwau sy'n rhestrau o leoedd o fewn ward etholiadol gael eu rhestru yn nhrefn yr wyddor. Felly, mae'r Comisiwn yn argymell yr enw 'Tŷ-croes Yr Hendy'.

Tŷ-croes Yr Hendy

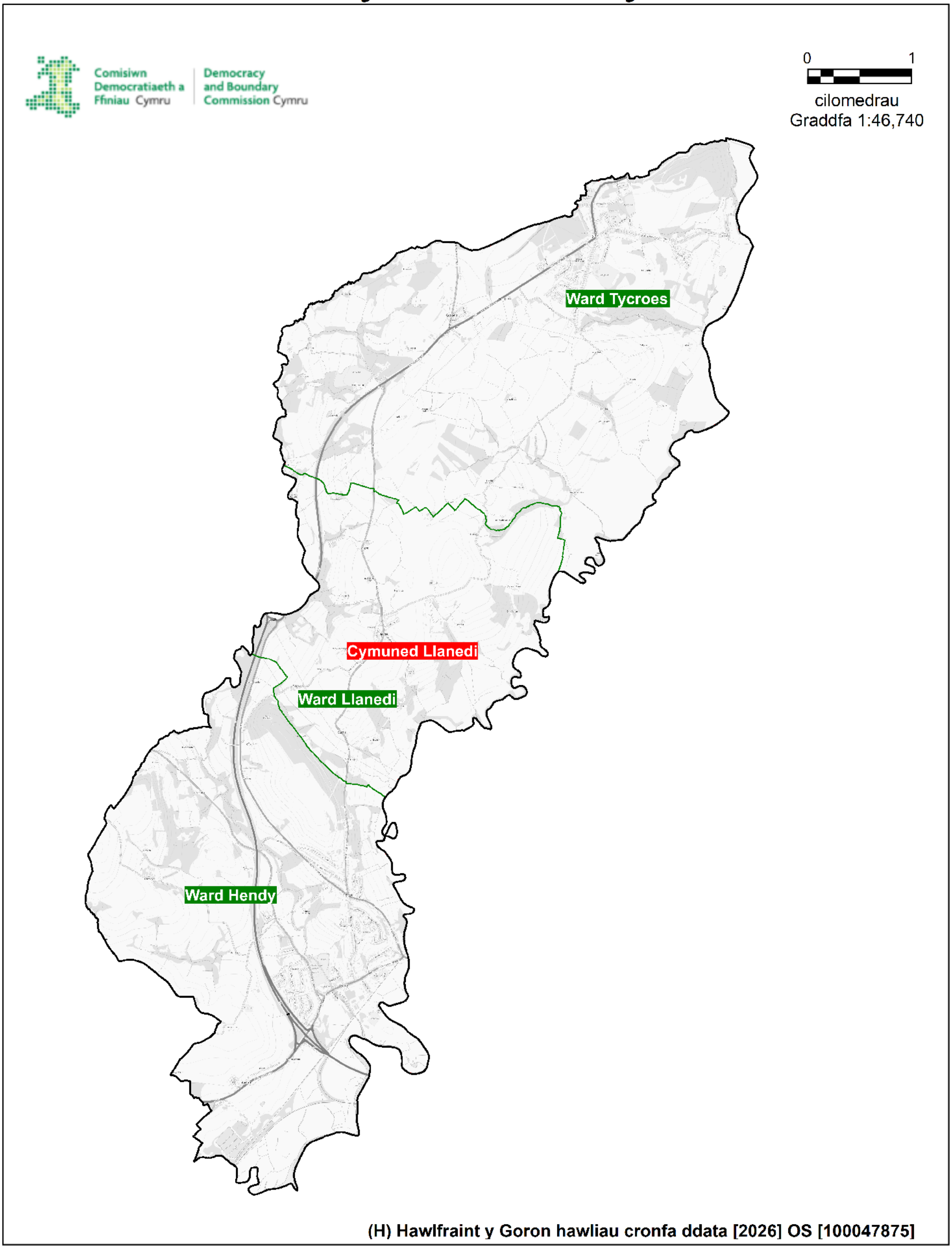

GORS-LAS A LLANFIHANGEL ABERBYTHYCH

67. Mae ward etholiadol bresennol Gors-las yn cynnwys cymuned Gors-las. Mae ganddi 4,161 o etholwyr a gynrychiolir gan ddau gynghorydd, sydd 4% yn uwch na'r cyfartaledd sirol, sef 1,994. Mae'r ystadegau 5 mlynedd rhagamcanol (2030) ar gyfer y ward etholiadol yn dangos 4,294 o etholwyr a gynrychiolir gan un cynghorydd, sydd 2% yn uwch na'r cyfartaledd sirol, sef 2,102.

68. Mae ward etholiadol bresennol Llanfihangel Aberbythych yn cynnwys cymunedau Llanfihangel Aberbythych a Llangathen. Mae ganddi 1,544 o etholwyr a gynrychiolir gan un cynghorydd, sydd 23% yn is na'r cyfartaledd sirol, sef 1,994. Mae'r ystadegau 5 mlynedd rhagamcanol (2030) ar gyfer y ward etholiadol yn dangos 1,556 o etholwyr a gynrychiolir gan un cynghorydd, sydd 26% yn is na'r cyfartaledd sirol, sef 2,102.

Enw	Etholwyr 2025	Cynghorwyr	Cymhareb 2025	Amrywiant	Etholwyr 2030	Cymhareb 2030	Amrywiant 2030
Gors-las	4,161	2	2,081	4%	4,294	2,147	2%
Llanfihangel Aberbythych	1,544	1	1,544	-23%	1,556	1,556	-26%

Cynigion Drafft

69. Yn ei Gynigion Drafft, cynigiodd y Comisiwn gyfuno wardiau etholiadol Llandeilo a Llanfihangel Aberbythych i ffurfio ward etholiadol.

70. Cynigiodd y Comisiwn hefyd gadw ward etholiadol bresennol Gors-las.

Cynrychiolaethau

71. Cafodd y Comisiwn 10 cynrychiolaeth ynglŷn â ward etholiadol arfaethedig Llandeilo a Llanfihangel Aberbythych yn ystod y cyfnod ymgynghori drafft gan bedwar Cynghorydd Sir, pedwar Cyngor Cymuned a Thref, un Cynghorydd Tref ac aelod o'r cyhoedd. Mae'r cynrychiolaethau wedi'u cyhoeddi ar wefan y Comisiwn.

Argymhellion ffiniau Wardiau Etholiadol

72. Mae'r Comisiwn yn argymell gwneud un newid i'r ffiniau wardiau etholiadol presennol. Mae'r argymhelliad hwn yn cadw nifer bresennol y cynghorwyr ar gyfer yr ardal, sef tri:

- Cyfuno wardiau etholiadol Gors-las a Llanfihangel Aberbythych

73. Mae'r Comisiwn yn argymell cyfuno wardiau etholiadol presennol Gors-las a Llanfihangel Aberbythych er mwyn mynd i'r afael â'r lefelau amrywiant oddi wrth y cyfartaledd sirol argymelledig yn ward bresennol Llanfihangel Aberbythych. Ystyriodd y Comisiwn y cynrychiolaethau a gafwyd yn ystod y cyfnod ymgynghori ar y Cynigion Drafft a'r gwrthwynebiad i'r cynnig i gyfuno wardiau etholiadol Llanfihangel Aberbythych a Llandeilo o ganlyniad i nodweddion gwahanol yr ardaloedd. Mae'r Comisiwn yn argymell cadw'r trefniadau presennol ar gyfer Llandeilo, sydd 20% yn uwch na'r cyfartaledd sirol argymelledig, sef 2,021. Mae'r Comisiwn hefyd yn nodi y disgwylir i'r lefel amrywiant gyrraedd 16% erbyn 2030. Rhoddodd y Comisiwn ystyriaeth hefyd i'r awgrym amgen i gyfuno Llanfihangel Aberbythych â ward etholiadol Pen-y-groes, ond nid oedd o'r farn ei bod yn briodol rhannu Cymuned Llandybïe. Mae'r Comisiwn o'r farn y dylid cadw cymunedau cyfan, lle bo'n bosibl, er mwyn llywodraeth leol effeithiol a chyfleus.

74. Bydd 5,705 o etholwyr yn ward etholiadol argymelledig Gors-las a Llanfihangel Aberbythych, a gynrychiolir gan dri chynghorydd, sydd 6% yn is na’r cyfartaledd sirol argymelledig, sef 2,021. Mae’r ystadegau 5 mlynedd rhagamcanol (2030) ar gyfer y ward etholiadol yn dangos 5,850 o etholwyr a gynrychiolir gan dri chynghorydd, sydd 8% yn is na’r cyfartaledd sirol argymelledig, sef 2,130.

Enwau Argymelledig

75. Mae’r Comisiwn yn argymell rhoi’r enw unigol **Aberbythych Gors-las** i’r ward etholiadol. Mae’r Comisiwn wedi ystyried y gynrychiolaeth gan Gyngor Cymuned Gors-las ynglŷn â’r enw unigol arfaethedig Gors-las, a oedd yn datgan y dylai’r ward etholiadol gadw’r enw Saesneg Gorslas. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â’r enw unigol argymelledig ac yn cynghori mai Gors-las yw’r unig ffurf safonol a argymhellir yn Rhestr Enwau Lleoedd Safonol Cymru. Defnyddir cysylltnod mewn enwau lleoedd Cymraeg i helpu i’w hynganu trwy ddangos nad yw’r pwyslais ar y sillaf olaf ond un. Mae’r pwyslais ar sillaf olaf yr enw hwn, felly ceir cysylltnod cyn y sillaf olaf.

Aberbythych Gors-las

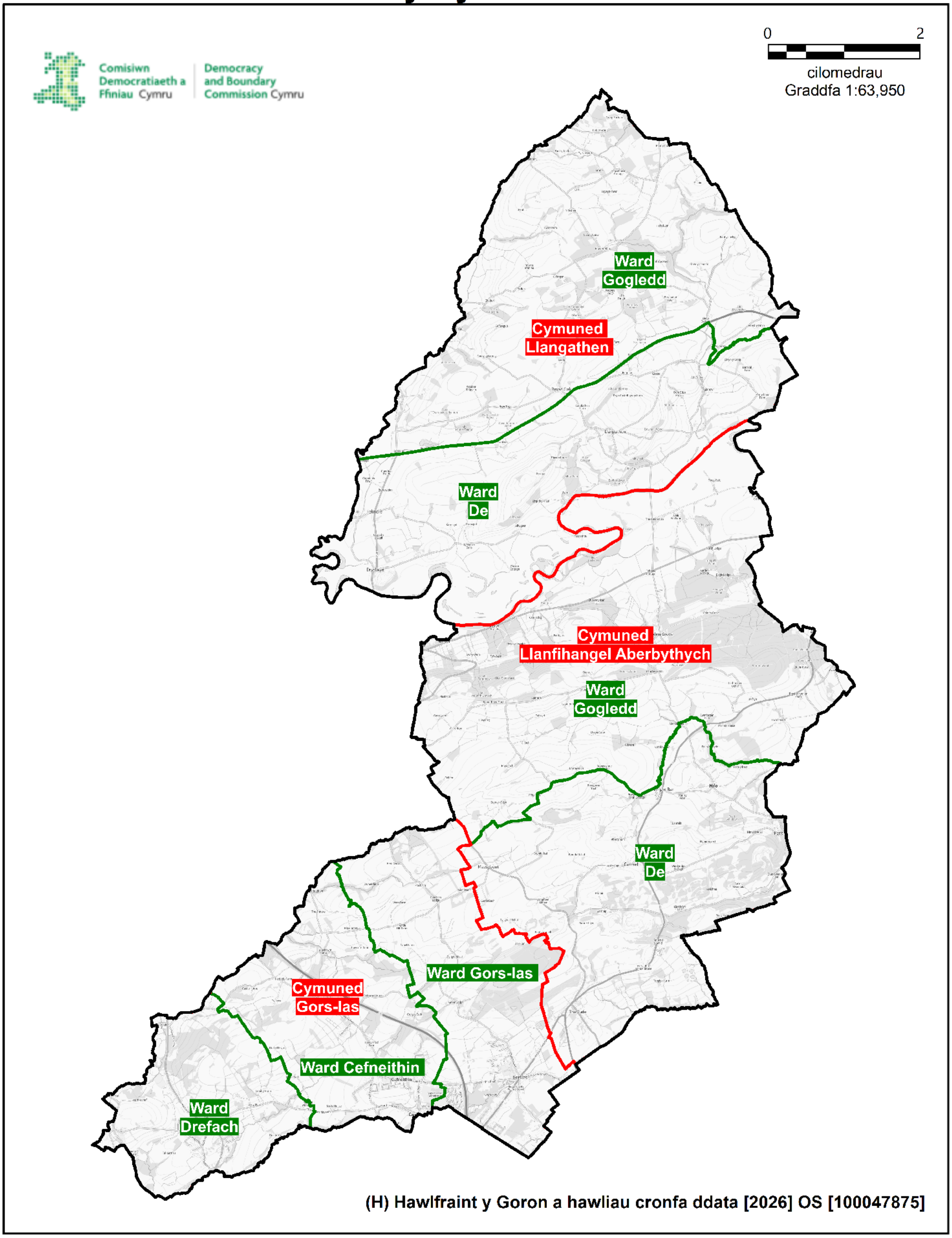

LLANDYBÏE A PHEN-Y-GROES

76. Mae ward etholiadol bresennol Llandybïe yn cynnwys wardiau Heolddu a Llandybïe yng nghymuned Llandybïe. Mae ganddi 3,472 o etholwyr a gynrychiolir gan ddau gynghorydd, sydd 13% yn is na’r cyfartaledd sirol, sef 1,994. Mae’r ystadegau 5 mlynedd rhagamcanol (2030) ar gyfer y ward etholiadol yn dangos 3,524 o etholwyr a gynrychiolir gan ddau gynghorydd, sydd 16% yn is na’r cyfartaledd sirol, sef 2,102.

77. Mae ward etholiadol bresennol Pen-y-groes yn cynnwys ward Pen-y-groes yng nghymuned Llandybïe. Mae ganddi 2,446 o etholwyr a gynrychiolir gan un cynghorydd, sydd 23% yn uwch na’r cyfartaledd sirol, sef 1,994. Mae’r ystadegau 5 mlynedd rhagamcanol (2030) ar gyfer y ward etholiadol yn dangos 2,878 o etholwyr a gynrychiolir gan un cynghorydd, sydd 37% yn uwch na’r cyfartaledd sirol, sef 2,102.

Enw	Etholwyr 2025	Cynghorwyr	Cymhareb 2025	Amrywiant	Etholwyr 2030	Cymhareb 2030	Amrywiant 2030
Llandybïe	3,472	2	1,736	-13%	3,524	1,762	-16%
Pen-y-groes	2,446	1	2,446	23%	2,878	2,878	37%

Cynigion Drafft

78. Yn ei Gynigion Drafft, cynigiodd y Comisiwn gyfuno wardiau etholiadol Llandybïe a Phen-y-groes i ffurfio ward etholiadol.

Cynrychiolaethau

79. Cafodd y Comisiwn bedair cynrychiolaeth ynglŷn â ward etholiadol arfaethedig Llandybïe a Phen-y-groes yn ystod y cyfnod ymgynghori drafft gan ddau Gynghorydd Sir, un Cyngor Cymuned ac aelod o’r cyhoedd. Mae’r cynrychiolaethau wedi’u cyhoeddi ar wefan y Comisiwn.

Argymhellion ffiniau Wardiau Etholiadol

80. Mae’r Comisiwn yn argymell gwneud un newid i’r ffiniau wardiau etholiadol presennol. Mae’r argymhelliad hwn yn cadw nifer bresennol y cynghorwyr ar gyfer yr ardal, sef tri:

- Cyfuno wardiau etholiadol Llandybïe a Phen-y-groes

81. Mae’r Comisiwn yn argymell cyfuno wardiau etholiadol presennol Llandybïe a Phen-y-groes er mwyn mynd i’r afael â’r lefelau amrywiant oddi wrth y cyfartaledd sirol argymelledig yn ward bresennol Pen-y-groes. Rhoddodd y Comisiwn ystyriaeth hefyd i’r awgrym amgen i gyfuno Llanfihangel Aberbythych â ward etholiadol Pen-y-groes, ond nid oedd o’r farn ei bod yn briodol rhannu Cymuned Llandybïe. Mae’r Comisiwn o’r farn y dylid cadw cymunedau cyfan, lle bo’n bosibl, er mwyn llywodraeth leol effeithiol a chyfleus.

82. Bydd 5,918 o etholwyr yn ward etholiadol argymelledig Llandybïe a Phen-y-groes, a gynrychiolir gan dri chynghorydd, sydd 2% yn is na’r cyfartaledd sirol argymelledig, sef 2,021. Mae’r ystadegau 5 mlynedd rhagamcanol (2030) ar gyfer y ward etholiadol yn dangos 6,402 o etholwyr a gynrychiolir gan dri chynghorydd, sy’n hafal i’r cyfartaledd sirol argymelledig, sef 2,130.

Enwau Argymelledig

83. Mae'r Comisiwn yn argymell yr enw unigol newydd **Llandybïe Pen-y-groes** ar gyfer y ward etholiadol. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw unigol argymelledig ar gyfer y ward newydd.

84. Cynigiodd y Comisiwn yr enw 'Pen-y-groes Llandybïe' yn y Cynigion Drafft. Fodd bynnag, mae polisi enwi'r Comisiwn yn datgan y dylai enwau sy'n rhestrau o leoedd o fewn ward etholiadol gael eu rhestru yn nhrefn yr wyddor. Felly, mae'r Comisiwn yn argymell yr enw 'Llandybïe Pen-y-groes'.

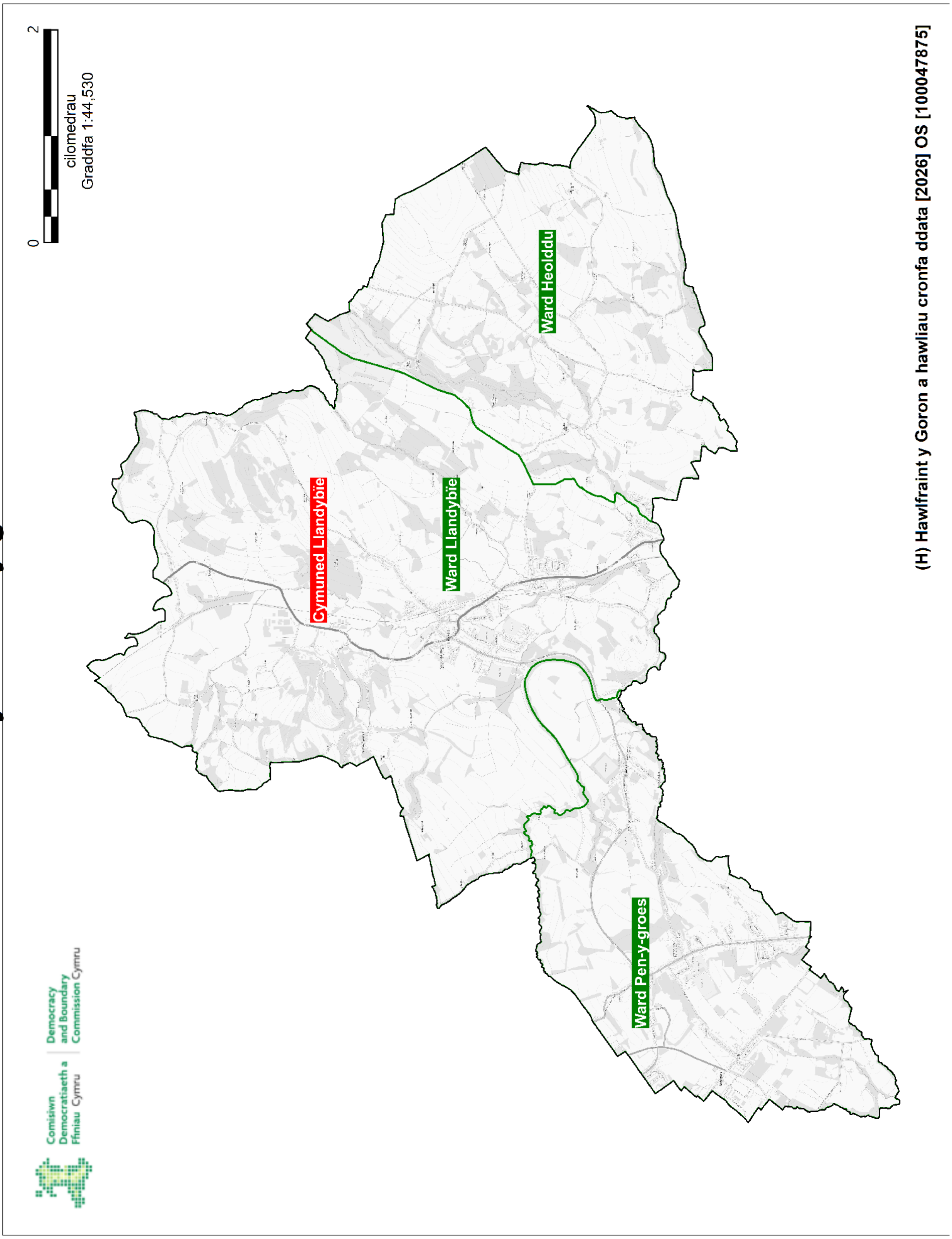
Llandybïe Pen-y-groes
0
2
cilomedrau
Graddfa 1:44,530
Ward Heolddu
Cymuned Llandybïe
Ward Llandybïe
Ward Pen-y-groes
(H) Hawlfraint y Goron a hawliau cronfa ddata [2026] OS [100047875]
Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru
Democracy and Boundary Commission Cymru

Pennod 4. TREFNIADAU CANLYNIADOL

1. Bu sawl newid i ffiniau llywodraeth leol yn Sir Gaerfyrddin ers yr arolwg etholiadol diwethaf. Gwnaed y newidiadau canlynol i'r ffiniau cymunedol ond ni weithredwyd y newidiadau canlyniadol ar gyfer y wardiau etholiadol.

2. Mae'r Comisiwn yn argymell y newidiadau canlyniadol i'r ffiniau wardiau etholiadol ar gyfer y wardiau etholiadol hyn er mwyn llywodraeth leol effeithiol a chyfleus. Mae adran hon yr adroddiad yn manylu ar ein hargymhellion ar gyfer y cyfryw newidiadau canlyniadol. Darparwyd yr ystadegau etholiadol a ddefnyddir yn yr adran hon gan Gyngor Sir Caerfyrddin.

3. Mae pedwar newid i ffiniau cymunedau a wardiau cymunedol, ac mae'n rhaid i'r Comisiwn ystyried y trefniadau wardiau etholiadol o ganlyniad iddynt. Mae'r newidiadau argymelledig i ffiniau wardiau etholiadol fel a ganlyn:

Ward etholiadol Glyn

4. Argymhellir bod yr un newidiadau canlyniadol yn cael eu gwneud i ward etholiadol **Glyn** ag a wnaed i ffiniau ward etholiadol cymuned Glyn, fel y dangosir yng Ngorchymyn Sir Gaerfyrddin (Llangyndeyrn a Chymunedau Cyfagos) 2025, sef trosglwyddo dau etholwr o Ward Gymunedol Glyn yng Nghymuned Llanelli Wledig i Ward Gymunedol Carwe yn Llangyndeyrn.

Enw	Nifer y Cynghorwyr	Etholwyr 2025	Cymhareb 2025	Amrywiant	Etholwyr 2030	Cymhareb 2030	Amrywiant 2030
Glyn Bresennol	1	1,756	1,756	-13%	1,931	1,931	-9%
Glyn Argymelledig	1	1754	1754	-13%	1,931	1,931	-9%

Ward etholiadol Trimsaran

5. Argymhellir bod yr un newidiadau canlyniadol yn cael eu gwneud i ward etholiadol **Trimsaran** ag a wnaed i ffiniau ward etholiadol cymuned Trimsaran, fel y dangosir ar y map yng Ngorchymyn Sir Gaerfyrddin (Llangyndeyrn a Chymunedau Cyfagos) 2025, sef trosglwyddo 17 o etholwyr o Gymuned Trimsaran i Ward Gymunedol Carwe yn Llangyndeyrn.

Enw	Nifer y Cynghorwyr	Etholwyr 2025	Cymhareb 2025	Amrywiant	Etholwyr 2030	Cymhareb 2030	Amrywiant 2030
Trimsaran Bresennol	1	1,968	1,968	-3%	2,023	2,023	-5%
Trimsaran Arfaethedig	1	1,951	1,951	-4%	2,023	2,023	-5%

Ward etholiadol Pontyberem

6. Argymhellir bod yr un newidiadau canlyniadol yn cael eu gwneud i ward etholiadol **Pontyberem** ag a wnaed i ffiniau ward etholiadol cymuned Pontyberem, fel y dangosir ar y map yng Ngorchymyn Sir Gaerfyrddin (Llangyndeyrn a Chymunedau Cyfagos) 2025, sef trosglwyddo dau etholwr o gymuned Pontyberem i ward gymunedol Llangyndeyrn yng nghymuned Llangyndeyrn.

Enw	Nifer y Cynghorwyr	Etholwyr 2025	Cymhareb 2025	Amrywiant	Etholwyr 2030	Cymhareb 2030	Amrywiant 2030
Pontyberem Bresennol	1	2,220	2,220	10%	2,254	2,254	6%
Pontyberem Arfaethedig	1	2,218	2,218	10%	2,254	2,254	6%

Ward etholiadol Llangyndeyrn

7. Argymhellir bod yr un newidiadau canlyniadol yn cael eu gwneud i ward etholiadol **Llangyndeyrn** ag a wnaed i ffiniau ward etholiadol cymuned Trimsaran, fel y dangosir ar y map yng Ngorchymyn Sir Gaerfyrddin (Llangyndeyrn a Chymunedau Cyfagos) 2025, sef, o ran 21 o etholwyr:

- trosglwyddo 17 o etholwyr o gymuned Trimsaran i ward gymunedol Carwe yng nghymuned Llangyndeyrn
- trosglwyddo dau etholwr o ward gymunedol Glyn yng nghymuned Llanelli Wledig i ward gymunedol Carwe yng nghymuned Llangyndeyrn
- trosglwyddo dau etholwr o gymuned Pontyberem i ward gymunedol Llangyndeyrn yng nghymuned Llangyndeyrn**.**

Enw	Nifer y Cynghorwyr	Etholwyr 2025	Cymhareb 2025	Amrywiant	Etholwyr 2030	Cymhareb 2030	Amrywiant 2030
Llangyndeyrn Bresennol	2	4,313	2,157	7%	4,460	2,230	5%
Llangyndeyrn Arfaethedig	2	4,334	2,167	7%	4,460	2,230	5%

Wardiau etholiadol Llanboidy a Hendy-gwyn ar Daf

8. Argymhellir bod yr un newidiadau canlyniadol yn cael eu gwneud i wardiau etholiadol **Llanboidy** a **Hendy-gwyn ar Daf** ag a wnaed i ffiniau ward etholiadol cymunedau Llanboidy a Hendy-gwyn ar Daf, fel y dangosir ar y map yng Ngorchymyn Sir Gaerfyrddin (Llanboidy a Hendy-gwyn ar Daf) 2025. Nid oes newid i'r etholwyr.

Pennod 5. YMATEBION I'R ADRODDIAD HWN

1. Ar ôl cwblhau'r arolwg o ardal y prif gyngor a chyflwyno ei argymhellion i Lywodraeth Cymru ynglŷn â'r trefniadau etholiadol ar gyfer y prif awdurdod yn y dyfodol, mae'r Comisiwn wedi cyflawni ei rwymedigaethau statudol o dan y Ddeddf.

2. Llywodraeth Cymru sydd bellach yn gyfrifol, os gwêl yn dda, am weithredu'r argymhellion hyn naill ai fel y'u cyflwynwyd neu gydag addasiadau.

3. Dylai unrhyw sylwadau ychwanegol ynglŷn â'r materion yn yr adroddiad hwn gael eu cyfeirio at Lywodraeth Cymru. Dylid gwneud hyn cyn gynted â phosibl a, sut bynnag, heb fod yn hwyrach na chwe wythnos o'r dyddiad y cyflwynir argymhellion y Comisiwn i Lywodraeth Cymru. Dylid cyfeirio cynrychiolaethau at:

   Yr Is-adran Etholiadau
   Llywodraeth Cymru
   Parc Cathays
   Caerdydd
   CF10 3NQ

   Neu drwy anfon neges e-bost at:

   Etholiadau.elections@gov.wales

4. I gael rhagor o wybodaeth am yr arolwg a'r broses arolygu, gweler tudalen we'r Comisiwn: cdffc.llyw.cymru

Pennod 6. CYDNABYDDIAETHAU

1. Hoffai'r Comisiwn ddiolch i'r prif gyngor, yr holl gynghorau cymuned a thref a'r cyrff a'r unigolion eraill â buddiant a wnaeth gynrychiolaethau i ni yn ystod y broses o ddatblygu'r argymhellion terfynol hyn. Rydym ni, sydd wedi arwyddo isod, yn cymeradwyo'r adroddiad argymhellion hwn.

KAREN JONES DL, MBA, MA(HRM), FCIPD (Cadeirydd)

MICHAEL IMPERATO (Dirprwy Gadeirydd)

DIANNE BEVAN (Aelod)

FRANK CUTHBERT (Aelod)

GINGER WIEGAND (Aelod)

BETHAN WILLIAMS-PRICE (Aelod)

FRANCES DUFFY (Aelod)

SHEREEN WILLIAMS MBE, OStJ, DL (Prif Weithredwr)

Ionawr 2026

© Hawlfraint CDFfC 2026